

11. Postclassical Narratology: Approaches and Analyses // Ed. by Jan Alber and Monika Fludernik. – Columbus: The Ohio State University Press, 2010. – P. 3.
12. Prince G. A Dictionary of Narratology / Gerald Prince. – Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2003. – 126 p.
13. Routledge Encyclopedia of Narrative Theory / ed. by David Herman, Manfred Jahn and Marie-Laure Ryan. – London; New York : Routledge, 2005. – P. 380.
14. Shang B. Plurality and Complimentarity of Postclassical Narratology / Biwu Shang // Journal of Cambridge Studies. – 2011. – Vol. 6. – № 2–3. – P. 133.
15. Todorov Tz. Genres in Discourse / Tz. Todorov. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – P. 1.
16. White H. The Value of Narrativity in the Representation of Reality / Hayden White // The Content of Form. – Baltimore : John Hopkins University Press, 1987.

УДК 811.212.2'373.7

Пахолок І.А. (Чернівці)

ПРОДУКТИВНІСТЬ ІМЕННИКІВ, ПРИКМЕТНИКІВ І ДІЄСЛІВ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗІ СЛОВНИКОВОЮ ПОЗНАЧКОЮ «РОЗМ. ФАМ.»

Досліджено продуктивність іменників, прикметників і дієслів у складі фразеологічних одиниць зі словниковою позначкою «розм. фам.». У результаті аналізу виявлено, що найбільш продуктивними у складі досліджуваних ФО є іменники та дієслова. Значно меншою продуктивністю володіють прикметники. Найбільша кількість високо- і гіперпродуктивних іменників зафіксована в ЛСП “Соматизми” та “Зооніми”.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологічна продуктивність, зони фразеологічної продуктивності.

Исследована продуктивность существительных, прилагательных и глаголов в составе фразеологических единиц со словарной отметкой «разг. фам.». В результате анализа выявлено, что наиболее продуктивными в составе «разг. фам.» ФЕ являются существительные и глаголы, менее продуктивными – прилагательные. Наибольшее количество высоко- и гиперпродуктивных существительных зафиксировано в ЛСП “Соматизмы” и “Зоонимы”.

Ключевые слова: фразеологическая единица, фразеологическая продуктивность, зоны фразеологической продуктивности.

The productivity of nouns, adjectives and verbs in the phraseological units with the lexical mark “coll. fam.” is analyzed.

The analysis revealed that the most productive in the phraseological units with the lexical mark “coll. fam.” are nouns and verbs, adjectives are not very productive.

Key words: phraseological unit, phraseological productivity, zones of phraseological productivity.

Фразеологічна одиниця (фразеологізм) (далі ФО) – це лексико - граматична єдність двох і більше нарізнооформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, які, маючи цілісне значення, відтворюються у мові за традицією, автоматично [15, с. 11].

Одним з основних функціонально - стильових розрядів ФО є розмовні фразеологізми зі словниковою позначкою «розм. фам.», якими найчастіше послуговуються в грубувато - невимушеному діалогічному мовленні.

Частота вживання іменника, прикметника або дієслова у фразеологічному словнику є його **фразеологічною продуктивністю**. Частотні характеристики важливі при вивченні мовних явищ і слугують вихідними даними для глибшого статистичного аналізу, який може довести домінування певного феномену, виявити особливості співвідношень тих чи інших одиниць.

Таким чином, метою нашого дослідження є кількісний аналіз вживання іменників, прикметників і дієслів у складі фразеологізмів зі словниковою позначкою «розм. фам.».

Частота вживання частин мови (продуктивність) неодноразово було предметом окремих досліджень мовознавців [2; 4; 5; 6; 9; 10; 11; 12; 16; 17], але визначення частоти вживання іменників, прикметників і дієслів у складі ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.» ще не було предметом окремих досліджень. Саме з цим фактом і пов'язана актуальність нашого дослідження.

Матеріалом нашого дослідження обрано німецькомовні ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.», відібрані шляхом суцільної вибірки з “Німецько - українського фразеологічного словника” В.І. Гавриця та О.П. Пророченко [7]. Вибір саме таких ФО пов'язаний з тим фактом, що ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.» займають помітне місце у фразеологічному фонді німецької мови (1613 ФО) та поступаються за кількістю лише ФО зі словниковою позначкою “розм.” [13]. Об'єктом аналізу обрано іменники, прикметники і дієслова, вжиті у складі розмовно-фамільярних ФО, оскільки саме ці три частини мови є провідними класами слів, а предметом – структурні та конотаційні особливості цих ФО.

Досягнення зазначеної вище мети з урахуванням матеріалу дослідження передбачає виконання таких завдань:

- 1) здійснити аналіз лексичного складу досліджуваних ФО;
- 2) дослідити частоту вживання іменників, прикметників і дієслів у складі ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.»;
- 3) виділити зони фразеологічної продуктивності іменників, прикметників і дієслів у складі «розм. фам.» ФО;

Так, на основі кількісних підрахунків можна стверджувати, що найбільш продуктивними у ФО зі словниковою позначкою “розм. фам.” є іменники (близько 90% від загальної кількості ФО з даною словниковою позначкою містять у своєму складі іменники) та дієслова (87%), а менш частотні прикметники (близько 14%). Лише 3% продуктивності припадає на інші частини мови: числівники, прийменники, вигуки, частки та ін.

Середня фразеологічна продуктивність іменників у німецькій мові дорівнює частці від поділу загальної кількості фразеологічних слововживань відповідно усіх іменників на загальну кількість одиниць цієї частини мови. У нашому дослідженні середня фразеологічна продуктивність іменників серед цієї групи – 2 слововживання (частка від поділу 1453 слововживання іменників на 755 іменників).

Отже, іменники, які трапляються серед досліджуваної кількості ФО більше 2 рази, є **високопродуктивними**.

На основі подібних розрахунків можемо виділити **зони фразеологічної продуктивності** [12] іменників у ФО зі словниковою позначкою “розм. фам.” і здійснити відповідний кількісний аналіз:

1 зона: малопродуктивні іменники (фразеологічна продуктивність – 1 ФО): „Ahnung“, „Baum“, „Leiden“ та інші. Усього: 65% від загальної кількості іменників (490 іменників).

2 зона: середньопродуктивні (2 ФО): „Balg“, „Fall“, „Theater“ та інші. Усього: 18% (136 іменників).

3 зона: високопродуктивні (від 3 до 4 ФО): „Bett“, „Bock“, „Hahn“ та інші. Усього: 10% (78 іменників).

4 зона: гіперпродуктивні (від 5 ФО): „Hund“, „Nase“, „Teufel“ та інші. Усього: 7% (51 іменник).

Найбільш гіперпродуктивні серед іменників відображені в ТАБЛ.1.

Таблиця 1

**Гіперпродуктивні іменники у складі ФО
зі словниковою позначкою «розм. фам.»**

№ п/п	Іменник	Продуктивність	Приклади
1.	der Teufel	29	das weiß der Teufel
2.	die Nase	22	j-m eine Nase drehen
3.	das Ohr	21	die Ohren aufmachen
4.	der Dreck	17	Dreck am Ärmel haben
5.	die Sache	13	etw. ist eine runde Sache
6.	der Kopf	12	j-d sitzt mit dickem Kopf da
7.	das Loch	12	einen anderen vors Loch schieben
8.	der Hund	11	frieren wie ein junger Hund
9.	der Sack	11	j-n im Sack haben

Отже, як свідчать результати дослідження, більшість іменників малопродуктивні, найбільша кількість високо- і гіперпродуктивних іменників, як і було очікувано, зафіксована в ЛСП “Соматизми” (18%) та “Зооніми” (12%). Найпродуктивнішим іменником є “Teufel”, наявність якого у складі ФО означає належність цієї ФО до стилістично зниженої фразеології.

Вирішальна роль соматизмів серед іменників у фразеології пояснюється їх належністю до загальноновживаної та найдавнішої лексики, важливістю органів і частин тіла для життєдіяльності людини і легкістю їх алегоричного переосмислення, а значна кількість іменників - зоонімів у складі досліджуваних ФО – належністю цих ФО саме до “розм. фам.”.

Продуктивність дієслів у ФО зі словниковою позначкою “розм. фам.” – 3,4 слововживання (406 дієслів, які вживаються у 1414 ФО).

Вирахувавши середню фразеологічну продуктивність серед усіх дієслів (3,4), можна виділити **зони фразеологічної продуктивності** дієслів:

1 зона: малопродуктивні дієслова (1 – 2 ФО): „abbrechen“, „eisern“, „trollen“ та ін. Усього: 78 % (316 дієслів).

2 зона: середньопродуктивні (3 ФО): „schlafen“, „pfeifen“, „rauchen“ та ін. Усього: 7 % (30 дієслів).

3 зона : високопродуктивні (від 4 до 16 ФО): „fressen“, „kennen“, „holen“ та ін. Усього: 13 % (51 дієслово).

4 зона : гіперпродуктивні (від 17 ФО): “sein“, „haben“, „machen“ та ін. Усього: 2 % (9 дієслів).

Найпродуктивніші дієслова відображені в Табл. 2.

Таблиця 2

**Гіперпродуктивні дієслова у складі ФО
зі словниковою позначкою «розм. фам.»**

№ п/п	Дієслово	Продуктивність	Приклади
1.	sein	154	da ist der Wurm drin
2.	haben	140	j-d hat's in sich
3.	machen	92	einen Rutsch machen
4.	gehen	46	etw geht (j-m) verkehrt
5.	werden	33	dein Typ wird verlangt

6.	lassen	32	du hast wohl den Mund zu Hause gelassen?
7.	kriegen	28	eine Wucht kriegen
8.	kommen	24	j-d kommt zu etw wie die Jungfau zum Kind
9.	geben	22	j-m eins auf den Mund geben

Отже, як свідчать результати досліджень більшість дієслів малопродуктивні, 51 дієслово у ФО зі словниковою позначкою "розм. фам." Високопродуктивні і лише 9 – гіперпродуктивними. Найбільш продуктивними дієсловами у складі "розм. фам." ФО є "sein", „haben“ та „machen“, які взагалі належать до високочастотної лексики і поза фразеологією. Слід при цьому зауважити, що у більшості випадків дієслова є синтаксичним центром ФО, тоді як прикметники і особливо іменники – семантичним [12].

Лише 400 ФО з усіх досліджуваних містять у своєму складі прикметники. Кількість цих лексичних одиниць дорівнює 217.

Оскільки середня фразеологічна продуктивність серед усіх прикметників – 1,8, поділ на зони **фразеологічної продуктивності прикметників** виглядатиме так:

1 зона: малопродуктивні (1 ФО): „dreckig“, „fremd“, „speckig“ та інші. Усього: 72 % (157 прикметників).

2 зона: середньодуктивні (2 ФО): „kariert“, „scheckig“, „satt“. Усього: 12 % (27 прикметників).

3 зона : високопродуктивні (від 3 до 8 ФО): „blau“, „hoch“, „schön“. Усього: 12 % (25 прикметників).

4 зона : гіперпродуктивні (від 9 ФО): „alt“, „dick“, „dumm“. Усього: 4 % (8 прикметників). Найбільш продуктивні прикметники „alt“ та „dick“.

Найпродуктивніші прикметники відображені в Табл. 3.

Таблиця 3

Гіперпродуктивні прикметники у складі ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.»

№ п/п	Прикметник	Продуктивність	Приклади
1.	alt	31	altes Haus
2.	dick	19	sich dick und voll essen
3.	lang	16	ein langes Laster
4.	ganz	15	die ganze Kiste schmeißen
5.	voll	15	sich (D) die Hücke voll lachen
6.	groß	13	j-d ist eine große Kanone
7.	dumm	10	ein dummes Huhn
8.	klein	10	ein kleiner Binscher

Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Проаналізувавши продуктивність іменників, прикметників і дієслів у складі ФО зі словниковою позначкою "розм. фам." та визначивши середню продуктивність цих частин мови, можемо констатувати той факт, що найбільш продуктивні у складі досліджуваних ФО іменники, які і є смисловим, семантичним центром ФО (серед них найбільш продуктивні "der Teufel"), і дієслова ("sein" і "haben"), які є синтаксичним центром ФО. Значно меншою продуктивністю володіють прикметники (найпродуктивніший – "alt").

2. Найбільша кількість високо- і гіперпродуктивних іменників зафіксована в ЛСП "Соматизми" та "Зооніми". Вирішальна роль соматизмів серед іменників у фразеології пояснюється їх належністю до загальноповиваної та найдавнішої лексики, важливістю органів і частин тіла для життєдіяльності людини і легкістю їх алегоричного переосмислення, а зоонімів – ще й належністю досліджуваних ФО до стилістично знижених фразеологізмів.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з порівняльним аналізом лексико-семантичного складу німецькомовних та українськомовних ФО зі словниковою позначкою «розм. фам.».

Література

- 1) Авалиани Ю.Ю. Характеристика основных семантических разрядов устной разговорной фразеологии / Авалиани Ю.Ю. – Новгород : Ленингр. гос. пед. ин-т им. А.Н. Герцена, 1972. – С. 11-15. – (Вопросы семантики фразеологических единиц славянских, германских и романских языков; т. 2).
- 2) Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології / Алефіренко М.Ф. – Харків : Вища школа, 1987. – 136 с.
- 3) Апресян Ю.Д. Лексическая семантика / Апресян Ю.Д. – М. : Наука, 1974. – 376 с.
- 4) Баран Я.А. Основні питання загальної та німецької фразеології / Баран Я.А. – Львів : Вища школа, 1980. – 156 с.
- 5) Баран Я.А. Фразеологія у системі мови : дис. ... докт. філол. Наук : 10.02.15 / Баран Я.А. – Івано-Франківськ, 1998. – 386 с.
- 6) Белогрудова Ю.В. Соматический компонент как фактор формирования фе-идиомы: (На материале немецких безэквивалентных соматических фразеологических конструкций) / Ю.В. Белогрудова // Объед. науч. журнал = Integrated sci.j. – М., 2003. - № 7. – С. 28 – 29.
- 7) Гаврись В.І. Німецько - український фразеологічний словник у 2 т. / В.І. Гаврись, О.П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – 1т. – 416 с. – 2 т. – 382 с.
- 8) Гулыга Е.В. Новое и старое в лексике и грамматике немецкого языка: Пособие по лексикологии немецкого языка / Е.В. Гулыга, Е.В. Розен. – Л. : Наука, 1977. – 125 с.

- 9) Задорожна І.П. Деякі особливості компонентів фразеологічних одиниць у німецькій мові / Задорожна І.П. // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць – Чернівці : Рута, 2000. Вип. 84 : Германська філологія – С. 136 – 142.
- 10) Задорожна І.П. Іменники в німецькій фразеології / Задорожна І.П. // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць – Чернівці : ЧДУ, 1998. Вип. 41: Германська філологія – С. 122–126.
- 11) Задорожна І.П. Сполучуваність соматизмів у німецькій мові / Задорожна І.П. // (Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць – Чернівці: Рута, 2001. Вип. 115 : Германська філологія – С. 69–79.
- 12) Задорожна І.П. Семантичні та сполучувальні властивості компонентів фразеологізмів у німецькій мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови”/ І. П. Задорожна. – Львів, 2003. – 20 с.
- 13) Задорожна І.П. Оцінний компонент конотативного значення німецькомовних фразеологічних одиниць зі словниковою позначкою «розм.» / І.П. Задорожна, І.А. Пахолок // Науковий вісник Кам’янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка : Збірник наукових праць – Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2012. Вип. 29 : Філологічні науки; т. 2 – С. 146–148.
- 14) Левицький В. В. Лексикологія німецького мови / Левицький В. В. – Черновці : Книги ХХІ, 2010. – 376 с.
- 15) Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Скрипник Л.Г. – К. : Наукова думка, 1973. – 280 с.
- 16) Телия В.Н. Фразеологізм и его лексикографическая разработка / Телия В.Н. – М. : Наука, 1987. – 156 с.
- 17) Чернышова И.И. Фразеология современного немецкого языка / Чернышова И.И. – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
- 18) Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / Fleischer W. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1997. – 299 S.

УДК 81, 255'4

Пермінова А.В. (Київ)

СОЦІОКУЛЬТУРНА ПАРАДИГМА ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Вивчаються соціокультурні параметри поетичного перекладу. У ній стверджується, що соціокультурні цінності перекладачів як представників певних мовних культур визначають особливості процесу метадиалоготворення. Дослідження виконано на матеріалі множинних українських перекладів американської поезії.

Ключові слова: соціокультурні параметри, поетичний переклад, метадиалоготворення, літературна полісистема, асимптота.

Изучаются социокультурные параметры поэтического перевода. В ней утверждается, что социокультурные ценности переводчиков как представителей языковых культур определяют особенности процесса порождения метадиалога. Исследование выполнено на материале множественных украинских переводов американской поэзии.

Ключевые слова: социокультурные параметры, поэтический перевод, метадиалоготворення, литературная полисистема, асимптота.

The article dwells on sociocultural parameters of poetry translation. It argues that social values internalized by translators as representatives of certain language cultures underlie the process of metadialogue generation. The research is carried out using data from multiple Ukrainian translations of American poetry.

Key words: sociocultural parameters, poetry translation, metadialogue, literary polysystem, asymptote.

Метою пропонованої розвідки є доведення гіпотези щодо соціокультурної детермінованості перекладацьких рішень на матеріалі множинних поетичних перекладів одного першотвору. Актуальність дослідження засвідчена його розгортанням у руслі рецептивної теорії перекладу – вектору сучасного перекладознавства, спрямованого на вивчення перекладацької рецепції як специфічної метадиалоготворення моделі реструктурування джерельних значеннево-сміслових єдностей, особливості конфігурації яких значною мірою визначаються соціокультурними параметрами певного часо-простору.

Методологія дослідження розбудовувалася з опорою на лінгвосинергетичну (Н. Кузьміна, С. Єнікеева, Н. Хруцька, Г. Москальчук, Н. Мишкіна, Г. Хакен), гештальт-синергетичну (Л. Кушніна), соціолінгвістичну (Ф. Бачевич, У. Крофт) парадигми, а також методологію деконструкції (Ж.Дерріда) та варіативності (Л. Х'юсон, Дж. Мартін). Одним із основних методів дослідження виступає трансдисциплінарна екстраполяція, що дозволяє переносити на ґрунт сучасного перекладознавства концепції, тактики та прийоми наукового пошуку, породжені іншими дисциплінами. Принцип екстраполяції уможливлений синергетичною природою науки: автопоезом ідей (синергетичним принципом постійного добудовування), рекурсією дослідницького поступу. Так, екстрапольований на площину нашої розвідки математичний термін «асимптота» розкриває